

Julkista taidetta Tampereelle

Toimintamalli prosenttiperiaatteen käynnistämiseksi

Tampereen ammattikorkeakoulu
Viestinnän koulutusohjelman opinnäytetyö
Mediatuottaminen
Kevät 2008
Tiia-Maria Jyrkilä

OPINNÄYTTEEN TIIVISTELMÄ

Tiia-Maria Jyrkilä

Julkista taidetta Tampereelle, toimintamalli prosenttiperiaatteen käynnistämiseksi

toukokuu 2008

22 sivua + liitteet

Tampereen ammattikorkeakoulu

Viestinnän koulutusohjelma / Mediatuottaminen

Lopputyön muoto: kirjallinen

Avainsanat: Prosenttiperiaate, prosenttitoiminta, prosenttitaide, julkinen taide, prosenttiliike

Prosenttiperiaate on kansainvälinen periaate, joka tunnettiin Suomessa jo 1920 -luvulla. Prosenttitoiminta tarkoittaa sitä, että uudis- ja korjausrakentamiseen varataan rakennuskustannuksista noin yhden prosentin suuruinen summa, jolla hankitaan taidetta rakennukseen tai sen ympäristöön.

Kunnat noudattivat prosenttiperiaatetta 1980 -luvulla melko yleisesti, mutta laman seurauksena 1990 -luvulla käyttö väheni. Tällä hetkellä Suomessa prosenttiperiaatetta toteuttaa järjestelmällisesti kolmesta kunnasta.

Prosenttiperiaatteesta on paljon hyötyä. Se esimerkiksi työllistää taiteilijoita, tuo taiteen osaksi ihmisten arkea, lisää hyvinvointia ja parantaa työviihtyvyyttä. Lisäksi prosenttitaiteen käyttäminen parantaa kaupungin imagoa ja on rakennuttajille kova pr - juttu.

Prosenttiperiaate toimii mainiosti Oulussa. Vuodessa siellä toteutetaan kymmenestä viiteentoista uudisrakennus-, laajennus- tai peruskorjaushanketta. Nämä työllistävät noin kymmenen taiteilijaa vuodessa. Prosenttilinjateosten toteutuksessa pyritään huomioimaan erityisesti oululaiset ja pohjoispohjalaiset taiteilijat. Työtilaisuuksia pyritään järjestämään erityisesti nuorille, uransa alussa oleville kuvataiteilijoille.

Julkisten rakennusten taidehankinnat sisällytetään teknisessä keskuksessa hankkeiden kokonaiskustannusarvioon. Hankintamääräraha vaihtelee 0-1,5 prosenttiin. Prosenttimäärärahojen vaihteluväli on laaja, koska ne on sidottu kohteiden kokoon ja käytötarkoitukseen.

Prosenttiperiaatteen noudattamisesta vastaa Oulussa työryhmä. Siihen kuuluu teknisen keskuksen, eli tilaajan tilapalveluiden viranhaltija, rakennuskohteen arkkitehti sekä taidemuseon, rakennuttajan ja käyttäjän edustajat.

Koska prosenttitaideotokset ovat osa julkisen taiteen kenttää, ovat myös hankintatavat lahjoituksia lukuun ottamatta samanlaiset kuin muuhun julkiseen taiteeseen sovellettavat menetelmät. Näitä hankintatapoja ovat suora osto, teostilaus ja kilpailu.

Kun teos on valmis taidemuseon johtaja sen kaupungin kokoelmaan. Silloin teoksen dokumentointi-, tallennus- ja hoitovastuu siirtyy taidemuseolle ja teoksen tilaajan taloudellinen vastuu ja osuus päättyy tähän.

Tampereella on prosenttiperiaatteen tyylistä toimintaa, mutta aivan prosenttiperiaatteenksi sitä ei voi kutsua. Prosenttitoiminnan aloittaminen ei käy käden käänteessä, vaan se vie paljon aikaa. Jotta periaatetta voitaisiin alkaa toteuttamaan Tampereella, täytyisi siihen löytyä yhteinen tahtotila ja ihmiset pitäisi saada myöntyväisiksi. Jotta ihmisten huomio herätetään ja päättäjät saadaan huomaamaan miten tärkeä ja hyödyllinen asia prosenttiperiaate on, täytyy saada näkyvyyttä. Sitä saadaan toteuttamalla kampanja.

Kampanjaa pitäisi saada toteuttamaan työryhmä, jonka koostumus olisi monipuolinen. Kampanjaan voisi sisältyä esimerkiksi nettisivut, adressi sekä tarroja ja flyereita. Myös tapahtuman järjestäminen toisi hyvin huomiota.

THESIS SUMMARY

Tiia-Maria Jyrkilä

Public art to Tampere

May 2008

22 pages + appendixes

TAMK University of Applied Sciences

Media Programme

Area of specialisation: Media Production

Type of Final Project: Written

Thesis supervisor: Carolina Pajula

Keywords: percent, art

Abstract:

My thesis covers about the so called Percent for art programme. It is an international programme that became known in Finland already in the 1920s. Today the Percent programme is carried out in thirteen cities in Finland. The programme is advantageous on many accounts; it provides work for artists, brings art to the everyday lives of people, increases well-being and improves the image of cities involved in it.

The Percent programme works very well on Oulu. There 10-15 projects annually follow the programme guidelines. The technical centre of the city budgets 0-1,5 % of the building costs for art. This provides work for about 10 artists per year.

In Tampere actions similar to the Percent programme are carried out but this doesn't work very well. In order to start the programme in Tampere the public opinion needs to change. This could be carried out through a publicity campaign that should include e.g. a web page, petitions, stickers and leaflets as well as event organizing.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Mikä on prosenttiperiaate?	3
2.1. Taustaa	3
2.2. Miksi?	4
3. Hyvä esimerkki Oulu	6
3.1. Historiaa	7
3.2. Määrärahat	7
3.3. Työryhmä	8
3.4. Teoksen hankinta	8
3.4.1. Suora teososto	9
3.4.2. Teostilaus	10
3.4.3. Kilpailut	11
3.5. Hoitovastuu	13
4. Miten toimitaan Tampereella	15
4.1. Mitä tehdään	15
4.2. Miten tehdään	17
5. Yhteenvedoa ja oman työn arviointia	20
6. Lähteet	21
6.1. Internet-lähteet	21
6.2. Muut lähteet	22
7. Liiteluettelo	23

1. Johdanto

Minua on jo pitkään kiinnostanut ja askarruttanut se, miten luovasta osaamisesta saataisiin tehtyä bisnestä. Tämä tarkoittaa kaikessa yksinkertaisuudessaan sitä, että taiteilijoiden ja muiden luovaa työtä tekevien ihmisten ei tarvitsisi elää apurahojen varassa vaan, että he pystyisivät elättämään itsensä ja ehkä jopa rikastumaan oman osaamisensa ansiosta. Arvostan suunnattomasti taiteilijoiden lahjakkuutta ja minua harmittaa se, että usein tämä lahjakkuus menee hukkaan. Taiteilijat joutuvat tekemään jotakin aivan muuta työtä, kuin mihin heillä on koulutus ja taito. Niinpä monesti oma osaaminen jää ainoastaan harrastustasolle tai jopa unohtuu kokonaan. Alun perin opinnäytetyöni piti käsitellä tarkemmin tätä aihetta, mutta kuultuani prosenttiperiaatteesta innostuin aiheesta niin, että päätin kirjoittaa siitä. Prosenttiperiaate sivuaa kuitenkin tätä asiaa ja voihan sen ansiosta tehdä bisnestä. Se luo myös uusia työpaikkoja.

Prosenttiperiaate on kansainvälinen periaate, jonka toteuttaminen Suomessa on vielä lapsen kengissä, verrattuna vaikka rakkaaseen naapuriimme Ruotsiin. Muutamassa Suomen kaupungissa periaatetta toteutetaan kuitenkin mallikelpoisesti. Yksi näistä kaupungeista on Oulu. Vaikka Tampere on melko kulttuuriystävällinen kaupunki, on prosenttitoiminta siellä olematonta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena onkin esittää toimintamalli, jonka avulla prosenttitoiminnan käynnistäminen Tampereella olisi helpompaa. Esimerkkiä otan Oulussa käytetystä mallista, joka toimii siellä erinomaisesti. Uskon, että kun prosenttiperiaate saadaan toimimaan Tampereella, tulee se maksamaan hyödyillään alun vaivannäön moninkertaisesti takasin.

Aloitin opinnäytetyöni esittelemällä prosenttiperiaatetta yleisesti. Prosenttiperiaate on aika tuntematon asia ja käsite. Itsellenikin aihe oli outo aluksi. Siksi kerron, mikä prosenttiperiaate on ja mitä hyötyä siitä on. Sen jälkeen kerron siitä, miten prosenttiperiaate on toteutettu Oulussa. Koska Oulu on edistysellinen suomalainen kaupunki prosenttiperiaatteen suhteen, se toimii hyvänä esimerkkinä. Lopuksi käsitelen Tamperetta ja esittelen toimintamallin, jonka avulla prosenttiperiaatteen starttaaminen Tampereella kävisi sujuvasti.

Työtä kirjoittaessani ja materiaalia hankkiessani huomasin, että suomalaista kirjallisuutta ei aiheesta löydy. Internetistä sen sijaan löytyi muutama hyvä linkki. Myös lehdissä

on aiheesta kirjoitettu jonkin verran. Tämän työn kohdalla parhaiksi lähteiksi osoittautuivat haastattelut. Juttelin aiheesta useampien henkilöiden kanssa ja kaikki olivat samaa mieltä periaatteen hyödyllisyydestä. Eniten aiheesta sain tietoa Tarja Kekäläiseltä, joka on perehtynyt prosenttiperiaatteeseen jo usean vuoden ajan. Lisäksi hän työskentelee päivittäin prosenttiperiaate -asioiden parissa Oulussa.

2. Mikä on prosenttiperiaate?

Prosenttiperiaate tarkoittaa sitä, että uudisrakentamiseen ja korjausrakentamiseen varataan rakennuskustannuksista noin yhden prosentin suuruinen summa, jolla hankitaan taidetta rakennukseen tai sen ympäristöön. Taidehankinta voi olla rakennukseen erikseen suunniteltu työ tai joukko yksittäisiä taideteoksia.

(<http://www.prosenttiperiaate.net/>.) Teoksilla voi olla myös tärkeitä tai hyödyttäviä merkityksiä. Tällaisia ovat esimerkiksi seiniä akustoivat teokset, valot ja valaistukset. (T. Myllyharju henkilökohtainen tiedonanto 25.1.2008.) Myös esimerkiksi taiteilijan rakennuskohteeseen tekemä värisuunnittelu voidaan katsoa prosenttitoiminnaksi.

Prosenttiperiaatteen keskeisiä tavoitteita ovat visuaalisesti parempi ympäristö, rakennuksen käyttäjien viihtyminen ja jaksaminen, uudenlaisten taiteen kohtaamismahdollisuuksien luominen ja myös taiteilijoiden työtilaisuuksien lisääminen (<http://www.prosenttiperiaate.net/>).

2.1. Taustaa

Torniainen (2003, 84) on todennut Valkoseen (1977) viitaten, että prosenttiperiaate tunnettiin jo 1920-luvulla, jolloin siitä keskusteltiin toistuvasti eduskunnassa. Prosenttiperiaateesta ja julkisten rakennusten koristelusta yleisesti puhuttiin tuolloin enemmänkin aikakautensa ilmiönä, eikä niinkään painotettu julkisia hankintoja taiteen tukemismuotoina. Kymmenen vuotta myöhemmin korostettiin kuitenkin myös taiteen tukemista julkisista varoista ja taiteilijoiden työllistymistä.

Keväällä 1939 eduskunta hyväksyi toivomusponnen prosenttiperiaatteen käytöstä. Lupaavasti alkanut taidehankintaohjelma kariutui kuitenkin sodan syttymiseen. Vasta 1970-luvulla valtioneuvosto teki päätöksen taideteosten hankkimisesta ja sijoittamisesta julkisiin rakennuksiin. Päätöksessä ei mainittu prosenttiperiaatteen käyttämisestä, mutta myöhemmin valtion kuvataidetoimikunta esitti prosenttipohjaisen käytännön ulottamista valtion ja kuntien rakennuttamiin alueisiin ja julkisiin tiloihin. (Torniainen 2003, Valkosen 1977, 84 mukaan.)

1980-luvulla kunnat noudattivat prosenttiperiaatetta melko yleisesti, mutta 1990-luvulla laman seurauksena käyttö väheni. Tällä hetkellä Suomen kunnista prosenttiperiaatetta

toteuttavat järjestelmällisesti kolmesta kunnasta. Ne ovat Helsinki, Hyvinkää, Hämeenlinna, Iisalmi, Kemi, Kerava, Kotka, Nokia, Oulu, Pietarsaari, Pirkkala, Salo ja Valkeakoski. (<http://www.prosenttiperiaate.net/>.)

2.2. Miksi?

Suomessa on paljon kuvataiteilijoita ja lisää koulutetaan koko ajan. Suurena ongelmana koetaan juuri koulutus, sillä kuvataiteilijoita valmistuu vuosittain enemmän kuin töitä on tarjolla. Taiteilijoiden, erityisesti kuvataiteilijoiden työttömyysaste on todella korkea verrattuna muihin ammattialoihin. Turun Sanomien verkkolehden mukaan vain kolmannes taiteilijoista pystyy elämään tekemällään taiteellisella työllä. Hurjasta työttömyysasteesta kertoo se, että esimerkiksi vuonna 2006 neljäsosa taiteilijoista jotka eivät saaneet valtion taiteilija-apurahaakaan jäivät työttömiksi. Kuvataiteilijoiden osuus näistä oli 33 prosenttia. (<http://www.turunSanomat.fi/kulttuuri/?ts=1,3:1005:0:0,4:5:0:1:2008-02-21,104:5:520623,1:0:0:0:0:0:>.)

Tähän taiteilijoiden huonoon työtilanteeseen prosenttiperiaatteen toteuttaminen vaikuttaisi positiivisesti, sillä prosenttiperiaate työllistää kuvataiteilijoita, eikä heidän tarvitsisi olla riippuvaisia apurahoista.

On laskettu, että jos maassamme olisi esimerkiksi kaikissa rakennushankkeissa vuonna 2000 toteutettu prosenttiperiaatetta ja summa jaettu tasan ammattitaiteilijoiden kesken, jokainen kuvataiteilija olisi ansainnut sinä vuonna 80 000 markkaa. Siis – jokainen. (Torniainen 2003, 85)

Taiteilijoiden työllistämisen lisäksi prosenttiperiaate tuo taiteen osaksi ihmisten arkea esimerkiksi erilaisissa julkisissa tiloissa: virastoissa, toreilla, sairaaloissa, kouluissa, päiväkodeissa ja vanhainkodeissa. Se lisää hyvinvointia ja parantaa työviihtyvyyttä sekä vaikuttaa totuttuihin taidekäsitelmiin. Taidehankinnat antavat ainutkertaisuutta nykypäivän teolliseen rakentamiseen. Visuaalisesti kauniit ympäristöt ja kiinnostavat rakennukset tekevät sijaintipaikkakuntansa vetovoimaiseksi.

(<http://www.prosenttiperiaate.net/>.)

Prosenttitaidteen käyttäminen parantaa kaupungin imagoa, sillä Tarja Kekäläisen mukaan yleinen mielikuva kaupungista kuvastaa tietyistä paikoista syntynyttä vaikutelmaa (Kekäläinen 2006, 46). Samaa mieltä on Torniainen:

Taide on varmin tapa nostaa alueen statusta. Paikalleen sopiva, alueen historiaan ja nykyisyyteen, asujaimistoon ja luontoon istuva taide muovaa ja korostaa paikan identiteettiä. Se taas puolestaan vaikuttaa kohottavasti yksittäisten asukkaiden identiteettiin ja oman arvon tuntoon. (Torniainen&Keränen 2003, 22.)

Prosenttiperiaate lisää myös tasa-arvoa, sillä kaikilla on oikeus ihaila julkisilla paikoilla olevaa prosenttitaidetta. Tampereen taidemuseon johtaja Taina Myllyharjun (henkilökohtainen tiedonanto 25.1.2008) mukaan prosenttiperiaatteen käyttäminen on myös rakennuttajille iso pr -juttu, sillä he saavat tällä tavoin lisäarvoa halvalla.

3. Hyvä esimerkki Oulu

Oulu toimii erinomaisena esimerkkinä siitä, miten prosenttiperiaate voi parhaimmillaan toimia. Kekäläisen mukaan Oulun kaupunki on panostanut julkisen taiteen hankintaan, huoltoon ja konservointiin 2000-luvulla soveltaen prosenttiperiaatetta (Kekäläinen 2006, 44). Myllyharjun mukaan tähän on päästy, koska Oulun kaupunginjohtaja suhtautuu todella myöntyväisesti prosenttitoimintaan. Myös yksityiset ovat kiinnostuneet prosenttitoiminnasta Oulussa ja ottavat itse yhteyttä asian tiimoilta. Ouluun on syntynyt hyvä henki ja yhteistyötä tehdään paljon. (T. Myllyharju henkilökohtainen tiedonanto 25.1.2008.)

Oulussa toteutetaan kymmenestä viiteentoista uudisrakennus-, laajennus- tai peruskorjaushanketta vuodessa. Projektit ovat yli vuoden mittaisia ja Oulun Taidemuseon amanuenssi Tarja Kekäläisen mukaan ne työllistävät ihmisiä enemmänkin kuin täysipäiväisesti. Esimerkiksi Kekäläisen omasta työstä 70-80 prosenttia on prosenttiperiaatteen liittyvää hommaa. (T. Kekäläinen henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2008.) Vuoden aikana työllistyy myös noin kymmenen taiteilijaa (T. Myllyharju henkilökohtainen tiedonanto 25.1.2008). Prosenttilinjateosten toteutuksessa pyritään huomioimaan erityisesti oululaiset ja pohjoispohjalaiset kuvataiteilijat. Päätöksiä voidaan kuitenkin tehdä myös muilla kriteereillä. Työtilaisuuksia pyritään järjestämään erityisesti nuorille, uransa alussa oleville kuvataiteilijoille.

http://www.ouka.fi/taidemuseo/e_toiminta/menneet_hankkeet.htm.)

Prosenttiperiaatteen toteuttaminen näkyy Oulun kaupunkikuvassa ja se on parantanut kaupungin imagoa. Jopa valtakunnallisella tasolla tiedetään, että Oulussa panostetaan kulttuuriin. Myös asukkaiden viihtyvyyteen periaatteen käyttäminen on vaikuttanut. (T. Kekäläinen henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2008). Kaupungin kannalta positiivista on se, että viihtyisän asuin ympäristön ansiosta asukkaat pysyvät paikkakunnalla. Hyvin toimivan prosenttiperiaatteen ansiosta Ouluun on myös muuttanut taiteilijoita paluumuuttajina takaisin Etelä-Suomesta. Oulussa on halvempaa asua ja paremmin töitä kuin etelässä. (T. Myllyharju henkilökohtainen tiedonanto 25.1.2008.) Kaupunki taas hyötyy tästä, kun saa lisää veronmaksajia.

3.1. Historiaa

Prosenttiperiaate otettiin käyttöön Oulussa ensimmäisen kerran 1960-luvulla, kun kunnallisen kulttuuri- ja kuvataide-elämän myötä se löysi tiensä kaupunkiin. Kuvaamataide-toimikunnan kokouksessa syyskuussa 1964 esitettiin, että julkisten rakennusten kustannusarviosta käytetään puolitoista prosenttia veistoksiin, seinämaalauksiin tai muihin taidehankintoihin. Kuukautta myöhemmin esitys hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa ja enimmäissuosituksiksi kirjattiin kaksi prosenttia. Päätöstä voidaan pitää hyvin kulttuurimyrönteisenä tekona valtakunnalliseen tasoon verrattuna. (Kekäläinen 2006, 44.)

Kaupunkiin tuli ensimmäinen prosenttitaideteos, kun Nuottasaaren kansakoulun kuvataidehankinnasta järjestettiin valtakunnallinen kuvanveistokilpailu. Vuonna 1967 kiinnitettiin rakennuksen julkisivuun kilpailun voittajan, kuvanveistäjä Kauko Räsäsen, abstrakti kuparireliefi Aapelus. Myös seuraavilla vuosikymmenillä 1970- ja 1980-luvuilla prosenttiteoksista järjestettiin erilaisia kilpailuja. Valtakunnallisten, alueellisten ja kutsukilpailujen kautta rakennuskohteisiin saatiin seinämaalauksia, ulkoveistoksia ja tekstiiliteoksia. Osa niistä oli tilaustöitä, osa lunastettuja kilpailuluonnoksia, joilla taiteilijat olivat osallistuneet kilpailuihin. (Kekäläinen 2006, 44.)

Prosenttiperiaate jäi Oulussakin monen muun paikkakunnan tavoin unohduksiin 90-luvun lamavuosien aikana. Täysinmittaisesti päätöstä ryhdyttiin kuitenkin noudattamaan vuoden 2001 alusta lähtien uuden toteutusmallin mukaan.

(http://www.ouka.fi/taidemuseo/e_toiminta/b_prosenttilinja.html.)

3.2. Määrärahat

Oulussa julkisten rakennusten taidehankinnat sisällytetään teknisessä keskuksessa hankkeiden kokonaiskustannusarvioon

(http://www.ouka.fi/taidemuseo/e_toiminta/b_prosenttilinja.html). Rakennushankkeiden budjetista otettava hankintamääräraha vaihtelee 0-1,5 prosenttiin (T. Kekäläinen henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2008). Tällä määrärahalla katetaan taidehankinnan kokonaiskustannukset (<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>).

Prosenttimäärärahojen vaihteluväli on laaja, koska ne on sidottu kohteiden kokoon ja käyttötarkoitukseen. Rahamäärä voi vaihdella muutamasta tuhannesta jopa noin

140 000 euroon. Siksi myös vuotuisten kokonaismäärärahojen erot ovat melko suuria. Alimmillaan prosenttitaiteeseen on käytetty hieman yli 150 000 ja enimmillään lähes 380 000 euroa. Tähän määrään päästiin vuonna 2004, joka oli Oulun kaupungin 400-vuotisjuhlaa edeltävä vuosi. (<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.)

3.3. Työryhmä

Prosenttiperiaatteen noudattamisesta Oulussa vastaa työryhmä, jonka koostumus on laajapohjainen. Työryhmän puheenjohtajana toimii teknisen keskuksen eli tilaajan tila- palveluiden viranhaltija. Kokoonpanoon kuuluvat myös rakennuskohteen arkkitehti sekä taidemuseon, rakennuttajan ja käyttäjän edustajat. Monipuolisen työryhmän ansiosta erilaisten näkökulmien esittäminen ja asioiden moninainen tarkastelu on mahdollista. (Kekäläinen 2006, 44.)

Mikäli rakennushanke on kuitenkin taloudellisesti huomattava, eli yli 15 miljoonaa euroa maksava tai muuten merkittäviksi katsottava, voidaan sen toteuttamiseksi nimetä rakennustoimikunta. Toimikunnan kokoonpanosta päättää kaupunginhallitus ja toimival- lasta kaupunginvaltuusto. Puheenjohtajana toimii viranhaltija, jolla on teknistä asiantun- temusta. Toimikunnalla on viime kädessä oikeus joko kumota tai vahvistaa kohteen tai- dehankinnat ja taiteilijavalinnat, vaikka edellä mainittu prosenttityöryhmä olisi ne aikai- semmin valmistellut ja käsitellyt. Oulussa rakennustoimikunta on kumonnut taidehan- kinnat kaksi kertaa viime vuosien aikana. Tällainen toimintatapa on normaalia kunnalli- sessa päätöksenteossa. (Kekäläinen 2006, 45.)

3.4. Teoksen hankinta

Taidehankintojen aikasektori ulottuu yhdestä vuodesta useampaan. Ne vaativat paljon tausta- ja valmistelutyötä tilaajan ja taidemuseon puolelta. Prosenttiperiaatteen keski- össä on kuitenkin taiteilijan ammattitaito ja työpanos. (Kekäläinen 2006, 44.)

Alkuvaiheessa korostuu museoammattilaisen asiantuntijuus, sillä taiteilijaesitysten ja tuotannon tuntemus edellyttävät syvällistä pe- rehtyneisyyttä taiteen kenttään. Teoksen konkreettiseen toteutuk- seen puolestaan liittyy huomattava määrä erilaisia esteettisiä, sisäl- löllisiä ja teknisiä kysymyksiä, jotka on kyettävä ratkaisemaan yh- teisymmärryksessä ja –työssä eri alojen toimijoiden kanssa. Koor-

dinointi ja aikataulutukset ovat onnistumisen kannalta olennaisessa asemassa. Jokaisen osa-alueen hallinnassa tarvitaan omanlaista asiantuntijuutta ja näkemystä, sillä muuttuvia tekijöitä voi pienissäkin tilainvestoinneissa olla yllättävän paljon. Erityyppiset hankkeet tuottavat alueelle monenlaista erityisosaamista sekä julkishallinnollisella että yrityspuolella.
(Kekäläinen 2006, 44-45.)

Prosenttiperiaatteella hankitut taideteokset ovat osa julkisen taiteen kenttää, sillä ne ovat kokonaan tai ainakin osittain toteutettu julkishallinnollisella rahoituksella, kuuluvat julkiseen taidekokoelmaan ja ovat joko pysyvästi tai määräaikaaisesti sijoitettu yleisölle avoimiin ympäristöihin, paikkoihin tai tiloihin. Tästä syystä myös hankintatavat ovat lahjoituksia lukuun ottamatta samanlaiset kuin muuhun julkiseen taiteeseen sovellettavat menetelmät. Näitä hankintatapoja ovat suora ostos, tilaus ja kilpailu. Prosenttiperiaatehankinnoissa käytetään nykyisin myös yhteisrahoitusjärjestelmää erilaisten sponsorointisopimusten myötä. (<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.)

3.4.1. Suora teososto

Helpoin ja vaivattomin hankintamuoto on suora teososto. Tällöin rakennuskohteeseen ostetaan jo olemassa oleva valmis taideteos. Tätä tapaa käytetään satunnaisesti esimerkiksi taidehankintaan kohdistettujen määrärahojen pienuuden vuoksi. Oulussa tämällyiseen ratkaisuun on päädytty vain kerran, kun tilaustyön jatkamiselle ilmeni yllättävä, ylitsepääsemätön este. Silloin tehtävään pyydetyn taiteilijan tuotannosta valittiin sopivat teokset rakennuskohteeseen.

(<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.)

Hankintamuotona suora teososto on kuitenkin ristiriidassa prosenttiperiaatteen taustateologian kanssa, sillä olemassa olevaa teosta ei ole tehty nimenomaista ympäristöä tai tilaa ajatellen. Prosenttiperiaatteen tavoitteena kun on yhdistää taideteokset osaksi julkisia rakennuksia, alueita ja ympäristöjä jo suunnitteluvaiheessa. Tällaiset taiteilijan vapaan luovan toiminnan tuloksena syntyneet teokset eivät aina välttämättä istu parhaalla mahdollisella tavalla kokonaisuuteen. Siksi vaarana on, että vaikutelmasta tulee ikään kuin päälle liimatun oloinen. Suoraa teosostoa tulisikin soveltaa tarkkaan harkiten ja ainoastaan erityistapauksissa.

(<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.)

3.4.2. Teostilaus

Toinen hankintamuoto, suora teostilaus, on selkeästi käytetyin hankintamenetelmä tällä hetkellä. Tässä hankintamenetelmässä taiteilijalta tilataan suoraan teos haluttuun kohteeseen. Teostilaus vaikuttaa soveltuvan erilaisiin kohteisiin parhaiten, kun huomioidaan taustatyömäärä ja taiteeseen kohdistetut määräraharavaukset.

(<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.)

Suoran teostilauksen toteutus tapahtuu siten, että työryhmä valitsee taideteoksen toteuttajaksi taiteilijan, jolta kysytään suostumusta tehtävään, sekä sovitaan luonnosaika-tauluista hänen kanssaan. Talousarvioltaan huomattavissa rakennushankkeissa taiteeseen kohdistettu määräraha voidaan jakaa useammankin tekijän kesken. Tällöin kohteeseen saadaan luonnollisesti useampia taideteoksia. Taiteilija, joka on valittu taideteoksen toteuttajaksi, suunnittelee ja toteuttaa aikaisemmin yhdessä sovittuun tilaan tai paikkaan sopivan taideteoksen tai teoskokonaisuuden. Aina ei tehtyä esitystä voida hyväksyä, vaikka ensisijaisena tavoitteena on päästä teoksen varsinaiseen toteutus- ja työstämisvaiheeseen, sekä kaikkia osapuolia miellyttävään lopputulokseen. Luonnosvaiheesta maksetaan kuitenkin asianmukainen suunnittelukorvaus. Tämä yleisen käytännön mukainen toimintatapa on taiteilijan etu ja oikeus.

(<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.)

Oulussa kuvataidehankintaan on oma mallipohja (liite 1). Siinä teostilauksesta sanotaan seuraava:

Asia

Kohteen prosenttiperusteinen kuvataidehankinta, taiteilijan valinta.

Päätös

Päätin tilata kuvataiteilija NN:ltä luonnokset Kohteen prosenttitaide-teoksen toteuttamista varten. Taideteoksen toteuttamisesta tehdään erillinen sopimus hyväksytyyn luonnoksen perusteella. Sopimus allekirjoitetaan kohtuullisessa ajassa luonnoksen hyväksymisestä ja teos toteutetaan siten, ettei se viivytä itse rakennushanketta.

Taideteoksen toteuttaminen edellyttää, että tilaaja on hyväksynyt luonnoksen ja hankintarajat teoksen toteuttamisen pohjaksi. Tilaaja voi myös jättää kaikki luonnokset hyväksymättä, jolloin taideteosta ei toteuteta.

Kohteen hankesuunnitelmassa on varattu kuvataidehankintaan $x \text{ €}$ (ALV 0 %). Määräraha sisältää myös taidehankinnasta rakennushankkeelle aiheutuvia kuluja, jotka vähennetään taideteoksesta maksettavasta kiinteästä kokonaispalkkiosta. Luonnoksista maksettava palkkio on $x \text{ €}$ (ALV 0 %) ja se sisältyy kokonaispalkkioon. Taideteoksen ja rakennushankkeen hankintarajat määritellään sopimuksessa. Hankintarajat vaikuttavat kiinteään kokonaispalkkioon.

Sopimuksessa käytetään tilaajan mallisopimusta kuvataidehankintoja varten. Sen mukaan taiteilijan edellytetään kuuluvan ennakkoprintärekisteriin ja ilmoittavan tilaajalle ALV-rekisteri- sekä Y-tunnuksensa. Taiteilijan edellytetään huolehtivan myös eläkevakuumaksuistaan.

Valmistelija

Hankkeen kuvataidetyöryhmä

Perustelut

Kuvataidetyöryhmä on ollut yksimielinen kuvataiteilija NN:n kutsumisesta tekemään taideteos Kohteeseen.

3.4.3. Kilpailut

Valkosen mukaan kilpailut ovat hyvä tapa hankkia prosenttitaidetta, mikäli toimeksiantaja ei ole varma keneltä haluaa tilata teoksen tai mikäli hän haluaa nähdä useiden taiteilijoiden ehdotukset (Torniainen 2003, 88). Kilpailujen järjestelyissä noudatetaan Suomen Taiteilijaseuran laatimia ohjeita ja sääntöjä.

(<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.)

Näiden kilpailusääntöjen mukaan Kilpailumuotoja ovat

A. Yleinen kilpailu, jossa julkiselle ilmoituksella kutsutaan osallistumaan suomalaisia ja Suomessa pysyvästi asuvia ulkomaalaisia kuvataiteilijoita. Yleiseen kilpailuun voivat osallistua myös Suomen ulkopuolella asuvat muiden maiden kansalaiset, mikäli kilpailuohjelmassa tästä erikseen mainitaan. Yleiseksi kilpailuksi katsotaan myös tietyllä muulla maantieteellisellä alueella toimiville kuvataiteilijoille tai jollakin muulla yleisellä perusteella määritellylle kuvataiteilijaryhmälle osoitettu kilpailu.

B. Kutsukilpailu, jossa osanottajien lukumäärä rajoittuu henkilökohtaisen kutsun saaneisiin kuvataiteilijoihin.

C. Yhdistetty kilpailu, joka on kahden edellisen kilpailumuodon yhdistelmä ja jossa julkisen ilmoituksen lisäksi kutsutaan nimeltä mainittuja taiteilijoita osallistumaan.

D. Uusintakilpailu, joka voi olla muodoltaan kutsukilpailu tai yhdistetty kilpailu, jolloin mukaan kutsutaan kaikki alkuperäisessä kilpailussa palkitut tai sijoitetut taiteilijat.

Kilpailumuodoissa B-D noudatetaan yleisen kilpailun määräyksiä näissä säännöissä mainituin täsmennyksin.

(<http://www.artists.fi/kilpailusaannot.html>.)

Kilpailumuotoiset taidehankinnat ovat kuitenkin harvinaisia, sillä ne vaativat paljon työtä. Myös kustannukset kohoavat helposti korkeiksi. Kekäläinen harmittelee tätä, sillä hänen mukaan kilpailuttaminen toisi mahdollisesti tarvittavaa ja ehkä jopa suotavaa lisämaustetta julkisen taiteen kenttään.

(<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.)

Kekäläisen mukaan valitettavan harvinaisia ovat vielä myös ympäristön kokonaisvaltaiset kaavoitukseen liittyvät aluesuunnittelu- ja kehityshankkeet, joissa yhtenä lähtökohteisena tekijänä huomioitu julkinen taide.

(<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.) Oulussa tällaisia hankkeita on ideoitu ja toteutettukin.

Esimerkkinä mainittakoon Oulun Madetojan raitin suunnittelukilpailu, joka loppujen lopuksi moninaisten vaiheiden jälkeen jäi ideaasteelle. Sen sijaan Toppilansaaren asuntomessualueen kaavoitus- ja rakennushankkeeseen yhdistetty taideteoskokonaisuus toteutettiin suunnitelmien mukaisesti vuonna 2005. Meripojanraitin puistoon pystytettiin saksalaisen Atelier Dreiseitl Ltd:n alueen historiaa ja sijoituspaikkaansa symboloivat ympäristöteokset.

(<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.)

Valmiit taideteokset sijoitetaan pysyvästi kohteisiinsa. Teokset siirretään tai poistetaan sijoituspaikastaan ainoastaan harkituin perustein, esimerkiksi jos teos on tuhoutumassa, se aiheuttaa vaaraa tai muuta henkilöturvallisuuteen verrattavaa uhkaa ympäristölle.

(http://www.ouka.fi/taidemuseo/e_toiminta/Oulun%20taidemuseon%20kokoelmapoliittinen%20ohjelma.pdf.)

3.5. Hoitovastuu

Kun taideteos on valmis ja ripustettu paikoilleen, hyväksyy taidemuseon johtaja sen kaupungin kokoelmaan. Silloin teoksen dokumentointi-, tallennus- ja hoitovastuu siirtyy taidemuseolle ja teoksen tilaajan, teknisen keskuksen tilapalveluiden, taloudellinen vastuu ja osuus päättyy tähän. Oulussa yhteistyötä on jatkettu kuitenkin muulla tavoin konsultoimalla ja keskustelemalla. Teoksen kunnostukseen, huoltoon ja konservointiin tarvittavat määrärahat kirjataan taidemuseon talousarvioon vuositasolla. Taustalla on kuitenkin ennakkoon mietityt monivuotissuunnitelmat.

(<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.) Taiteilijat laativat teoksille hoito- ja huolto-ohjeet, joista tehdään jo hankintavaiheessa kustannusarviot (T. Kekäläinen henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2008).

Julkisten taideteosten dokumentointia, konservointia ja kunnostusta on painotettu vasta aivan viime vuosina, vaikka nämä asiat ja kysymykset pitäisi huomioida jo hankintaprosessin alussa. Tämä johtuu osittain työvoiman ja rahoituksen puutteesta.

(Kekäläinen 2006, 45.)

Julkisen taideteoksen asianmukaisella kunnossapidolla, huollolla ja konservoinnilla on huomattava taidekasvatuksellinen, ympäristöllinen ja imagollinen merkitys. Toimintaan sisältyy myös vahva historiallinen, esteettinen ja eettinen ulottuvuus, sillä kyse on kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämisestä.

(Kekäläinen 2006, 45.)

Prosenttitaitteessakin on pysyvien julkisten teosten rinnalle tullut määräaikaisten ja tilapäisten taideteokset. Tällainen toiminta ei ole huono asia, mikäli muistetaan huomioida elinkaariajattelu ja tiedostetaan se jo teoksen hankinta- ja sopimusvaiheessa. Erityisesti tällöin korostuu asianmukaisen dokumentoinnin rooli. Toteutusprosessin myötä on hyvä tallentaa taideteoksen olemassaolo ja sen sijoittuminen ympäristöönsä. (Kekäläinen 2006, 45.)

Tulevaisuudessa julkisten taideteosten huolto-, kunnostus- ja konservointitoimenpiteet kysyvät yhä enemmän resursseja. Toimet vaativat työvoimaa, rahaa ja perinteisestä taidemuseotyöstä poikkeavaa, täysin omanlaistaan erityisosaamista. Prosenttiperiaat-

teen myötä työmäärä ja -kenttä laajenevat entisestään. Lisäys ei kuitenkaan välttämättä näy taidemuseoiden henkilömäärissä ja talousarvioissa. Siksi mietitäänkin sitä, miten ratkaista yhtälö järkevästi ja toimivalla tavalla. (Kekäläinen 2006, 45.)

4. Miten toimitaan Tampereella

Tampereella on prosenttiperiaatteen tapaista toimintaa, mutta itse prosenttiperiaatteenksi sitä ei voi kutsua. Tampereen nykytaiteen museon kuvataideintendentti Sirpa Joenniemen mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 1.2.2008) julkista taidetta on hankittu Tampereella jo useamman vuoden ajan. Sitä on hankittu vuotuisten määrärahojen puitteissa Tampereen taidemuseon Nykytaiteen museon hankkimana joko suorina ostoina tai hankekohtaisina tilauksina. Vuotuinen määräraha on kuitenkin pieni, se ei yllä prosenttiin, eikä riitä isompiin hankkeisiin.

Prosenttitoiminnan aloittaminen ei käy käden käänteessä, vaan se on hidasta ja aikaa vievää. Siihen tarvitaan paljon kärsivällisyyttä ja eri ihmisten paneutumista. Tarja Kekäläisen mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2008) prosenttiperiaate ei toimi ennen kuin löytyy yhteinen tahtotila. Ihmiset on saatava sitoutumaan, vaikka asenteiden muokkaus saattaa kestää.

Ennen kuin prosenttiperiaatetta voidaan alkaa toteuttamaan julkisella puolella Tampereella, täytyy tietenkin saada kaupunki myöntäväiseksi. Sirpa Joenniemi on sitä mieltä, että kun rahoitus- ja toteutusmalli on kunnossa, niin sen jälkeen homma kulkee kuin itsestään (S. Joenniemi henkilökohtainen tiedonanto 1.2.2008). Samaa painottaa Tarja Kekäläinen. Hän kertoo, että kun Oulussa löytyi yhteinen tahtotila ja päätös prosenttiperiaatteen toteuttamisesta, käynnistyi projekti nopealla vauhdilla. Ja koko ajan tahti vaan kiihtyy. (T. Kekäläinen henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2008.)

Prosenttiperiaate olisi hyvä saada toimimaan Tampereellakin sujuvasti, sillä sen hyödyt ovat niin suuret. Tämän luvun tarkoituksena on miettiä sitä, miten prosenttiperiaatteen toteuttaminen voitaisiin käynnistää Tampereella ja miten se saataisiin myös toimimaan siellä.

4.1. Mitä tehdään

Prosenttiperiaatteen käynnistämiseksi Tampereella tarvitaan paljon näkyvyyttä. Kun näkyvyyttä on paljon kaupungin päättäjät, rakennusfirmojen johtajat ja kaikki muutkin huomaavat, että asia on oikeasti tärkeä ja tarpeellinen. Päättäjät täytyy vakuuttaa siitä, että prosenttiperiaate on hyvä juttu ja sen eteen nähdään vaivaa. Hyvä keino saada

näkyvyyttä on toteuttaa laaja kampanja. Kampanjaan kuuluu erilaisia osa-alueita, joista voi toteuttaa osan tai kaikki. Esittelen tässä nyt kampanjaa ja mitä erilaisia asioita siinä voisi olla mukana. Kaikkia ideoita ei tietenkään tule eikä pystykään toteuttamaan, mutta tästä saa hieman vinkkejä, mitä asian eteen voisi tehdä.

Kampanjaa suunnittelemaan ja toteuttamaan on hyvä kasata työryhmä. Työryhmään voisi yhtenä jäsenenä kuulua esimerkiksi taidemuseon edustaja. Hän voisi toimia taide-asiiantuntijana projektissa, sillä hänellä on paljon tietämystä ja näkemystä taiteesta ja prosenttiasioista. Työryhmässä voisi olla mukana myös taiteilijoita, jotka toisivat oman näkemyksensä prosenttiperiaatteen tarpeellisuudesta. Hyvä olisi olla yhteydessä myös taiteilijaseuraan, sillä sieltä saisi varmasti tärkeää tietoa ja innokkaita ihmisiä mukaan kampanjoimaan. Myös TAMK:in taideopiskelijat olisivat varmasti kiinnostuneita lähtemään mukaan, sillä aihe koskettaa heidän tulevaisuuttaan. TAMK:in viestinnän opiskelijoista saisi myös monenlaista osaamista projektiin. Taitoa löytyisi esimerkiksi johtamaan projektia, tekemään nettisivuja ja printtejä. Erilaiset järjestöt olisivat myös hyvä saada mukaan kampanjaan. Mitä monipuolisempi työryhmä, sitä idearikkaampi se on. Kaikilla täytyy olla kuitenkin innostusta ja kiinnostusta sitoutua asiaan ja tehdä työtä lopputuloksen saavuttamiseksi. Tärkeää on saada hyvin toimiva tiimi kasaan.

Kun kampanjaa lähdetään toteuttamaan, on hyvä tehdä aluksi kunnollinen projektisuunnitelma, joka sisältää kaiken tarvittavan tiedon. Projektisuunnitelmassa täytyy olla esimerkiksi aikataulu, josta ilmenee se, millä aikavälillä projekti toteutetaan ja milloin mitään tehdään. Suunnitelmaan olisi hyvä listata myös tavoitteita. Eli mitä kampanjalla halutaan saavuttaa. Suunnitelmasta täytyy selvittää myös mitä kukakin projektissa tekee. Mitkä ovat kenenkin vastuualueet ja mitä niihin kuuluu. Myös rahoitus tulisi hankkia ja tehdä budjetti. Koska projektissa liikkuu rahaa, on hyvä tehdä riskikartoitus. Siinä selvitetään se, mikä voi mennä pieleen ja miksi.

Rahoituksesta ja ihmisten motivaatiosta riippuen kampanjasta voi tehdä hyvinkin laajan tai sitten suppeamman. Rahoituksen hankinnassakin kannattaa nähdä vaivaa ja rahoitusta on hyvä yrittää saada monesta paikasta. Mutta mikäli budjetti jää pieneksi, täytyy käyttää reilummin mielikuvitusta ja työryhmän panostusta.

4.2. Miten tehdään

Ensimmäisiä ja tärkeimpiä asioita on saada kampanjalle nettisivut. Hyvän näköiset, asiaa sisältävät ja hyvin toimivat nettisivut ovat isossa roolissa näkyvyyden ja tiedon jakamisen kannalta. Nettisivuja tekemään olisi hyvä saada joku työryhmäläinen tai tuttu, sillä esimerkiksi mainostoimistoissa sivujen tekeminen maksaa hurjasti. Esimerkiksi TTVO:laisilla on taitoa ja osaamista tehdä niin toimivia kuin hyvän näköisiäkin sivuja. Sisältönä nettisivuilla voisi olla tietoa ja asiaa prosenttiperiaatteesta. Keskustelufoorumi olisi myös hyvä saada sivuille, sillä se on hyvä keskustelupaikka.

Se, että kasassa on hienot nettisivut ei kuitenkaan riitä. Sivuille on saatava myös kävijöitä. Siksi nettisivuja tulisi mainostaa esimerkiksi foorumeilla, blogeissa, sähköpostilistoilla ja kaikkialla missä voi tavoittaa asiasta kiinnostuneita henkilöitä. Nettisivuja olisi hyvä päivittää tarpeeksi usein, että ne pysyvät kiinnostavina ja ajan tasalla.

Erilaiset nettiyhteisöt ovat myös hyvä tapa saada huomiota. Esimerkiksi Facebookia käyttää suuri joukko ihmisiä, joten sinne kannattaisi tehdä prosenttiperiaatetta kannattava ryhmä. Myös blogin pitäminen on yksi keino pitää ihmisten huomiota yllä ja kertoa kampanjasta. Mielenkiintoisesti kirjoitetulle blogille riittää kyllä lukijoita, mikäli se löydetään hyvin. Blogia voisi pitää esimerkiksi joku työryhmän jäsen tai koko työryhmä. Blogia täytyy kirjoittaa usein, mielellään päivittäin, että lukijoiden mielenkiinto pysyy yllä.

Suhteellisen helppo ja hyvä keino vedota päättäjien tunteisiin on kerätä adressiin paljon nimiä. Prosenttiperiaatteen saamista kaupunkiin vaativaan adressiin täytyisi saada iso porukka keräämään nimiä. Adresseja myös kannattaa jättää paikkoihin, missä liikkuu ihmisiä, esimerkiksi kouluille tai terveyskeskuksiin, mikäli siihen annetaan lupa. Tässä tapauksessa erittäin hyviä paikkoja adressille on esimerkiksi taidetarvikeliikkeet ja taidegalleriat, sillä niissä liikkuu paljon taidetta arvostavaa porukkaa. Kun nimiä on tarpeeksi paljon, luovutetaan adressi kaupungin päättäjille mielellään melko näyttävästi, esimerkiksi jossakin tilaisuudessa. Myös netissä voi kerätä nimiä adressiin.

Tarrat ovat mainio keino ohjata ihmisiä käymään nettisivuilla ja saada muutenkin huomiota. Tarroissa voi mainostaa suoraan prosenttiperiaatetta tai vaikka esimerkiksi nettisivuja. Täytyy kuitenkin muistaa, että tarrojen liimaaminen ei ole aivan laillista kaikkiin

paikkoihin. Hyvin asian ytimeen päästäisiin kuitenkin esimerkiksi liimaamalla rakennuksiin tarroja, joissa lukee vaikkapa teksti ”tässäkin voisi olla julkista taidetta” ja tietenkin vaikka nettisivujen osoite. Tällaisilla teksteillä, joissa ei paljasteta kaikkea, saadaan ihmisiä ohjattua helposti nettisivuille. Ne herättävät hyvin ihmisten kiinnostuksen.

Flyerit ovat käytännöllisiä silloin, kun halutaan antaa vähän informaatiota suhteellisen kevyessä muodossa. Näyttävän näköinen flyer, jossa ei ole liikaa asiaa on mukava pieni tietopaketti. Niitä voidaan jakaa kadulla suoraan ihmisille käteen tai sitten jättää pino johonkin, mistä ihmiset voivat itse ottaa niitä. Kadulla flyereita jaettaessa on se riski, että ihmisten saatua flyerin käteen, päätyy se lukematta roskakoriin. Flyereissa voisi olla esimerkiksi kuvia tutuista tamperelaisista rakennuksista, joihin on kuvamanipuloinnin avulla tehty julkista taidetta. Näin ihmiset näkisivät miten paljon viihtyisämmäksi julkinen taide tekee ympäristön. Flyereissa voidaan myös mainostaa nettisivuja ja vaikkapa jotakin prosenttiperiaatteeseen liittyvää tapahtumaa.

Suurempi panostus asian hyväksi on järjestää tapahtuma. Sen järjestämiseen tarvitaan jo reilummin rahaa ja ainakin panostusta. Tapahtuma voi olla millainen tahansa, esimerkiksi bändi-ilta, jonka avulla voidaan kerätä rahaa kampanjaan. Se voi olla myös Oulun esimerkin mukaan seminaari, jossa on puhujina prosenttiperiaatteesta paljon tietäviä asiantuntijoita kertomassa esimerkkejä sellaisista kaupungeista, joissa prosenttiperiaate jo toimii. Koska puhujakaartin olisi hyvä olla monipuolinen, voisi yksi puhujista olla taidepuolen edustaja, esimerkiksi kuvataiteilija, joka kertoisi miten prosenttiperiaatteen toteuttaminen Tampereella vaikuttaisi hänen elämäänsä. Seminaarin järjestämisestä tulisi muistaa, että sekin maksaa. Tilavuokra, vieraiden kahvitus ja puhujien palkkiot tai ainakin matkakulut voivat haukata suurenkin loven budjettiin.

Toinen tapahtumaidea olisi järjestää esimerkiksi Keskustorille kauniina kesäpäivänä prosenttiperiaatepäivä. Siellä voisi olla ohjelmassa vaikkapa taidenäyttely, puheita prosenttiperiaatteen puolesta ja musiikkia. Tapahtuma voisi olla sen luonteinen, että ohikulkijoiden olisi helppo pysähtyä ja viettää hetki paikalla. Paikkana Keskustori on hyvä, sillä se tavoittaa suuren määrän ohikulkevia ihmisiä. Siksi paikalla olisi hyvä olla prosenttiperiaatteesta tietäviä ihmisiä, jotka osaavat vastaila ohikulkijoiden kysymyksiin.

Kaikkia tapahtumia suunniteltaessa täytyy huomioida paljon asioita. Tapahtuman luonteesta riippuen huomioitavaa on joko enemmän tai vähemmän. Hyvä suunnitelma on siis tärkeä.

Muita käyttökelpoisia ideoita on esimerkiksi ottaa joku tamperelainen julkkis kampanjoimaan prosenttiperiaatteen puolesta. Sen ei tarvitse olla mikään suuri nimi, mutta ihmisten tietämä, positiivinen persoona. Tamperelaisten lehtien yleisöosastopalstoja kannattaa käyttää hyväksi ja kirjoittaa niihin prosenttiperiaatteeseen kannustavia juttuja. Tietenkin myös kannattaa lähettää tiedotteita joukkoviestimiin ja näin yrittää saada julkisuutta. Kaupunginvaltuutettuihin on myös hyvä olla yhteydessä ja yrittää saada heitä ajamaan asiaa valtuustossa. Sitäkin kautta asia voi edetä.

Kampanjaa tehtäessä asioita voi tehdä monella tavalla. Tapoja on yhtä monta kuin tekijöitäkin. Jokaisella on oma tyylinsä toimia ja ryhmä muotoutuu aina sen mukaan millaisia ihmisiä siinä on. Tärkeintä ei ole se miten tehdään, vaan mitä tehdään.

5. Yhteenvetoa ja oman työn arviointia

Prosenttitoiminnan käynnistäminen Tampereella ei tunnu mahdottomalta ajatukselta. Uskon, että jonain päivänä Tampereellakin tulee olemaan toimiva prosenttiliike. Tällä hetkellä puhutaan paljon luovista aloista ja yritetään saada niistä kannattavaa liiketoimintaa. Paljon tehdään näiden asioiden eteen useissa kaupungeissa. Siksi uskon, että Tampere ei jää unholaan prosenttitoiminnassa.

Jos kampanja järjestetään Tampereella, uskon, että se saa positiivista huomiota. Sen jälkeen päättäjätkin myöntyvät asiaan paremmin. Kun päätös ryhtyä toteuttamaan periaatetta on selvä, täytyy alkaa miettimään minkälaisella konseptilla periaatetta toteutetaan. Tässä työssä esitelty, Oulussa käytetty malli on esimerkkinä yhdestä toimivasta konseptista. Siitä voi ottaa mallia ja muokata sitä Tampereen näköiseksi.

Monet eivät varmastikaan ole koskaan edes kuulleet prosenttiperiaatteesta, eivätkä sen takia ole mieltäneet sitä tärkeäksi. Minäkään en tiennyt prosenttitoiminnasta mitään vielä muutama kuukausi sitten. Tätä työtä kirjoittaessani olen kuitenkin oppinut paljon. Ja jos minulla olisi mahdollisuus, lähtisin toteuttamaan suunnittelemani kampanjaa itse. Niin innostunut minä prosenttiperiaatteesta olen.

Koska aihe on minusta todella kiinnostava, oli kirjoittaminenkin mukavaa. Missään vaiheessa ei tarvinnut tylsistyä kirjoittaessa, vaan aina tuli vastaan jotain mielenkiintoista ja uutta. Tällä kertaa aloitin lähteiden hankinnan ja kirjoittamisen hyvissä ajoin. Aluksi tein kuitenkin paljon turhaa työtä, sillä aihe rajautui suppeammaksi myöhemmin. Itse kirjoittamisvaihe ei vienyt hirveästi aikaa. Mutta jälleen loppui aika kesken, sillä yhtäkkiä eteen tuli työpaikan saaminen, muutto ja paljon kaikkia kiireitä. Lopussa oli myös vähän motivaatio-ongelmia, sillä jossain vaiheessa halusin vaan päästä työstä eroon ja saada sen valmiiksi.

6. Lähteet

Kekäläinen, T. 2006. Julkiset taidehankinnat edellyttävät asiantuntemusta ja aikaa. Rakennettu Ympäristö, 2006/3, s. 44-46.

Torniainen, M-L & Keränen, J 2003. Taide osana kestävän korjaamisen mallia. Esitutkimus Tampereen Vuokratalosäätöille ja Suomen Kiinteistöliitto ry:lle.

6.1. Internet-lähteet:

Kekäläinen, T 2005. Julkisten taidehankintojen toteutus ja ylläpito vaatii ammattitaitoa, aikaa ja rahaa. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/kekalainen.pdf>.

Luettu 24.3.2008

Kujanpää, K 2008, Taidetta apurahalla tekee alle kolmannes taiteilijakunnasta. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.turunsanomat.fi/kulttuuri/?ts=1,3:1005:0:0,4:5:0:1:2008-02-21,104:5:520623,1:0:0:0:0:0:>

Luettu 24.3.2008

Oulun taidemuseo, kokoelmapoliittinen ohjelma. Päivitetty 27.6.2007. Saatavilla www-muodossa:

http://www.ouka.fi/taidemuseo/e_toiminta/Oulun%20taidemuseon%20kokoelmapoliittinen%20ohjelma.pdf

Luettu 25.3.2008

Oulun Taidemuseon internet-sivut. Saatavilla www-muodossa:

http://www.ouka.fi/taidemuseo/e_toiminta/menneet_hankkeet.htm.

Luettu 24.3.2008

Oulun Taidemuseon internet-sivut. Saatavilla www-muodossa:

http://www.ouka.fi/taidemuseo/e_toiminta/b_prosenttilinja.html.

Luettu 24.3.2008

Prosenttiperiaatteen www- sivut, päivitetty 19.10.2007. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.prosenttiperiaate.net/>

Luettu 24.3.2008

Suomen Taiteilijaseuran www-sivut. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.artists.fi/kilpailusaannot.html>)

Luettu 24.3.2008

6.2. Muut lähteet

Henkilökohtainen tiedonanto Myllyharju Taina 25.1.2008

Henkilökohtainen tiedonanto Joenniemi Sirpa 1.2.2008

Henkilökohtainen tiedonanto Kekäläinen Tarja 18.3.2008

7. Liiteluettelo

Liite 1. Kuvataiteen hankintasopimus. Oulun kaupunki, tekninen keskus

Liite 2. Kuvataidehankintapäätös, mallisopimus. Oulun kaupunki.

Liite 3. Taiteilijan opastus-mallipohja. Oulun kaupunki, tekninen keskus.

Liite 1.

KUVATAITEEN HANKINTASOPIMUS

KOHDE

Kohde

TILAAJA

Oulun kaupunki
Tekninen keskus
Tilapalvelut
PL 30
90015 OULUN KAUPUNKI

TAITEILIJAJA

NN

1

TEHTÄVÄN MÄÄRITTELY

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt kohteen hankesuunnitelman pvm (§). Suunnitelmaan sisältyy erillinen määrärahavaraus n € (ALV 0 %) prosenttiperusteista kuvataidehankintaa varten.

Kuvataidehankinnasta ja luonnosten laadinnasta hankintaa varten on tehty Teknisen keskuksen johtajan/Tilapalvelujen rakennuspäällikön/Tilapalvelujen hankepäällikön päätös pvm (§).

2

TEHTÄVÄ TYÖ

Hankinta käsittää valmiin ja vastaanotetun taideteoksen. Se toteutetaan integroimalla

teos kohteen toimintaan, arkkitehtuuriin ja rakennuksen tekniikkaan yhteistyössä

arkkitehdin kanssa käyttäjää kuulemalla.

Taiteilija on laatinut teoksesta luonnoksen liitettäväksi rakennuksen urakkaasiakirjoihin. Luonnos on tulos taiteilijan ja arkkitehdin välisestä suunnittelusta ja luomisprosessista. Kohteen kuvataidetyöryhmällä on ollut mahdollisuus seurata työprosessia. Rakennuksen ja taideteoksen hankintarajat on määritelty luonnoksessa.

Taidemuseon johtaja hyväksyi luonnoksen pvm.

Tilaaaja hyväksyi taideteoksen hankintarajat pvm.

Taiteilijan työhön kuuluu hyväksytyjen hankintarajojen mukaisesti teoksen suunnittelu ja tekninen toteutus tarvikehankintoihin, kuljetus sekä kiinnitys- ja asennustyöt.

Työhön mahdollisesti kuuluvat lujuuslaskelmia edellyttävät erilliset tukirakenteet, asennusalustat ja perustukset sekä talotekniset järjestelmät rahoitetaan taidehankintamäärärahalta. Niiden suunnitelmat ja kustannusarvion laatii tilaaja.

Teoksen asennustyöhön kuuluu yhteistoiminta tilaajan kanssa.

Taiteilijalla on oikeus teoksen taiteellisen arvon lisäämiseksi kohtuullisessa määrin poiketa luonnoksesta teoksen lopullisessa toteutuksessa.

Taiteilija laatii toteutuneesta teoksesta materiaaliselvityksen ja kirjallisen hoito-ohjeen.

3

AIKATAULU

Työ toteutetaan rakennusurakan aikataulussa.

4

YHTEISTYÖ KOHTEEN KÄYTTÄJIEN KANSSA

Taideteoksen tekeminen ei saa kohtuuttomasti haitata rakennuksen käyttäjiä.

5

ENERGIA JA VESI

Taiteilija hankkii kustannuksellaan työn aikana tarvitsemansa energian ja veden.

6

VAKUUTUKSET JA VARTIOINTI

Taiteilija vastaa työn toteutukseen ja sen tekijöihin liittyvistä vakuutuksista vähintään lain vaatimalla tavalla.

Taiteilija vastaa myös taideteoksen työnaikaisesta suojauksesta ja vartioinnista.

7

VAHINGONVAARA

Vastuu taideteoksen mahdollisesta vahingoittumisesta kuuluu taiteilijalle siihen saakka, kunnes teos on hyväksytty ja luovutettu tilaajalle.

8

OMISTUSOIKEUS

Teoksen omistusoikeus siirtyy tilaajalle siltä osin, kuin sitä vastaava maksu on suoritettu.

9

PALKKIO

Tällä sopimuksella maksettava kokonaispalkkio on n € ilman arvonlisäveroä.

Luonnoksen osuus kokonaispalkkiosta on n €. Se maksetaan, kun luonnos hankintarajoiheen on hyväksytty ja tämä sopimus allekirjoitettu.

Taiteilijan laatima luonnokseen perustuva kustannusarvio liitetään erillisenä tähän sopimukseen.

Taiteilija on tehnyt esityksen kokonaispalkkion maksueristä. Tilaajan ja taiteilijan allekirjoittama maksuerätaulukko liitetään myös erillisenä tähän sopimukseen. Viimeinen erä palkkiosta maksetaan, kun valmis työ on hyväksytty ja materiaaliselvitys sekä hoito-ohjeet toimitettu taidemuseolle.

10

MAKSUSUORITUKSET

Palkkio maksetaan edellisen kohdan 9 mukaisesti, kun tilaaja on todennut laskun maksukelpoisuuden.

Taidehankinnan mukaiseen palkkioon lisätään arvonlisäveroa 8 %.

Arvonlisäveron osuus on eriteltävä laskuissa.

Laskujen maksuaika on 21 päivää. Aika lasketaan siitä, kun tilaaja on todennut laskun mukaisen työn tehdyksi.

Taiteilijan edellytetään kuuluvan ennakkoperintärekisteriin ja ilmoittavan ALV-rekisteri- sekä Y-tunnuksensa laskun yhteydessä. Kokonaispalkkion ensimmäisen maksuerän suorittaminen edellyttää, että kirjautuminen ennakkoperintärekisteriin on tapahtunut. Taiteilijan edellytetään huolehtivan myös eläkevakuutusmaksuistaan.

11

YHDYSHENKILÖT

Tilaajan yhdyshenkilö on hankepääällikkö/arkkitehti NN, p.,

varahenkilönä arkkitehti NN, p.

12

VALVONTA

Tilaaajalla, taidemuseon johtajalla tai hänen varahenkilöllään on oikeus valvoa työn asianmukaista toteuttamista. Työmaakäynnit hoitaa tilaaja pitäen taidemuseon edustajat tilanteen tasalla.

Taiteilija on velvollinen pitämään yhteyttä tilaajaan työn edistymisestä.

13

TYÖN VALMISTUMINEN

Valmiille työlle tulee saada taidemuseon johtajan hyväksyntä ennen sen luovuttamista tilaajalle. Teos julkistetaan mahdollisimman pian luovutuksen jälkeen.

Mikäli työn valmistuminen estyy tilaajan toimenpiteistä tai muiden yleisesti hyväksyttävien ylivoimaisten esteiden vuoksi, saa taiteilija tällaisten esteiden kohtuudella edellyttämän jatkoajan työn valmistumiselle. Sopimus jatkajasta tehdään kirjallisesti taiteilijan ja tilaajan kesken.

Taiteilija signeeraa teoksen sekä hankkii ja kiinnittää teoksen yhteyteen esim. metallilaatan (n. 50 x 150 mm), jossa on tekijän nimi, teoksen nimi, teoksen valmistumisvuosi ja teoksen materiaali.

Teos luetteloidaan Oulun kaupungin kokoelmaan. Tämän jälkeen tallennus- ja hoitovastuu siirtyy Oulun taidemuseolle.

14

MAHDOLLINEN ESTE TYÖN LOPPUUNSAATTAMISELLE

Mikäli taiteilija ennen teoksen lopullista valmistumista tulee kykenemättömäksi sen tekemiseen, tilaaajalla on oikeus purkaa sopimus ja taiteilijalle tai hänen oikeudenomistajalleen suoritetaan kohtuullinen korvaus jo suoritettua tämän sopimuksen edellyttämästä työstä.

Mikäli tilaaja tällaisessa tapauksessa haluaa saattaa teoksensa lopulliseen muotoonsa, tulee siihen saada tekijän tai oikeudenhaltijan lupa, ja lisäksi on neuvoteltava taidemaalariiliiton/kuvanveistäjäliiton ja Suomen Taiteilijaseuran kanssa.

Tilaaja pidättää itsellään oikeuden keskeyttää työ kokonaispalkkion maksuerien mukaisessa vaiheessa, jos rakennushankkeen toteuttamista siirretään kaupungin taloussuunnitelmassa.

15

TEKIJÄNOIKEUS

Taiteilijalla on tekijänoikeuslain mukaiset oikeudet tekemäänsä teokseen ja oikeus sen kuvaamiseen ja esittelyyn.

Oulun kaupungilla on oikeus taiteilijaa kuulematta käyttää omiin tarkoituksiinsa teoksesta otettuja valokuvia muussa kuin ansiotarkoituksessa.

Taideteoksesta ei saa valmistaa kopioita.

16

SOPIMUKSEN SIIRTO

Tätä sopimusta ei kumpikaan osapuoli saa siirtää.

17

ERIMIELISYYKSIEN RATKAISEMINEN

Kaikki sopimuksen pätevyyttä, tulkintaa ja soveltamista koskevat mahdolliset erimielisyydet, joista ei voida sopia, ratkaistaan Oulun käräjäoikeudessa.

18

SOPIMUSKAPPALEET

Tätä sopimusta on tehty kaksi samansisältöistä kappaletta, yksi kummallekin osapuolelle.

Oulussa pvm

Tilaaaja _____

Taiteilija _____

LIITTEET

Taideteoksen kustannusarvio

Maksuerätaulukko

Liite 2.

Teknisen keskuksen johtajan/Rakennuspäällikön/Hankepäällikön päätös

Malli 2.5.2006

Asia

Kohteen prosenttiperusteinen kuvataidehankinta, taiteilijan valinta.

Päätös

Päätin tilata kuvataiteilija **NN:ltä** luonnokset **Kohteen** prosenttitaideteoksen toteuttamista varten. Taideteoksen toteuttamisesta tehdään erillinen sopimus hyväksytyyn luonnoksen perusteella. Sopimus allekirjoitetaan kohtuullisessa ajassa luonnoksen hyväksymisestä ja teos toteutetaan siten, ettei se viivytä itse rakennushanketta.

Taideteoksen toteuttaminen edellyttää, että tilaaja on hyväksynyt luonnoksen ja hankintarajat teoksen toteuttamisen pohjaksi. Tilaaja voi myös jättää kaikki luonnokset hyväksymättä, jolloin taideteosta ei toteuteta.

Kohteen hankesuunnitelmassa on varattu kuvataidehankintaan **x** € (ALV 0 %). Määräraha sisältää myös taidehankinnasta rakennushankkeelle aiheutuvia kuluja, jotka vähennetään taideteoksesta maksettavasta kiinteästä kokonaispalkkiosta. Luonnoksista maksettava palkkio on **x** € (ALV 0 %) ja se sisältyy kokonaispalkkioon. Taideteoksen ja rakennushankkeen hankintarajat määritellään sopimuksessa. Hankintarajat vaikuttavat kiinteään kokonaispalkkioon.

Sopimuksessa käytetään tilaajan mallisopimusta kuvataidehankintoja varten. Sen mukaan taiteilijan edellytetään kuuluvan ennakkoperintärekisteriin ja ilmoittavan tilaajalle ALV-rekisteri- sekä Y-tunnuksensa. Taiteilijan edellytetään huolehtivan myös eläkevaikutusmaksuistaan.

Valmistelija

Hankkeen kuvataidetyöryhmä

Perustelut

Kuvataidetyöryhmä on ollut yksimielinen kuvataiteilija **NN:n** kutsumisesta tekemään taideteos **Kohteeseen**.

Allekirjoitus

Jne

Tiedoksi

Taiteilija, Tilapalvelut/Heikkilä, Salmi, Kaisanlahti, Taidemuseo/Elina Vieru, Tarja Kekäläinen, Hankintatoimisto

Liite 3.

TAITEILIJOILLE

Arvonlisäverotus taiteilijoiden osalta muuttui 1.1.2004 ja taiteilijoilta hankitut työt tulivat arvonlisäverotuksen piiriin, arvonlisäverokanta 8 %.

Uusi kunnallinen eläkelaki 1.1.2005 aiheutti myös toimenpiteitä taiteilijoiden kanssa tehtävien toimeksiantosopimusten (= kokonaishankintasopimus) osalta.

Oulun kaupungin tekninen keskus /tilapalvelut muutti lainmuutosten myötä laskutuskäytäntöään vastaamaan lakimuutoksia.

Taiteilija laskuttaa kaupunkia kokonaishankintasopimuksessa mainituin maksuerin ja lisää laskuun ALV 8 %. Laskussa tulee näkyä erikseen arvonlisäveron osuus.

Taiteilijan edellytetään kuuluvan ennakkoperintärekisteriin ja ilmoittavan ALV -rek. sekä Y-tunnuksensa laskun yhteydessä. Taiteilija liittää laskun mukaan tositejäljennöksen yrittäjäeläkkeen maksamisesta. Varsinaiseen laskuun ei tarvitse eritellä työ- ja materiaalisuoritusta erikseen. Oulun Taidemuseo voi kuitenkin pyytää tietoa taideteoksessa käytetyistä materiaaleista. Taiteilijan on hyvä säilyttää arvonlisä- ja muuta verotusta varten materiaalikuitit erikseen.

Oulun kaupungin laskutusohje edellyttää Teiltä, mikäli ette ole jo aiemmin ao. asiaa hoidannut, että otatte yhteyttä oman alueenne verotoimistoon ja hankitte:

- Ennakkoverolipun
- Ilmoittaudutte ALV-rekisteriin
- Hankitte Y-tunnuksen täyttämällä ao. toimintaa koskevan lomakkeen (lähinnä Y3).

Eläkevakuutusyhtiöön

- Otatte YEL -vakuutuksen ja hoidatte näin oman eläketurvanne. (Vuonna 2007 pienin vahvistettava työtulo voi olla 6 054,55 euroa vuodessa. Tällöin kyseessä on yleensä osa-aikainen, sivutoiminen tai kausiluonteinen yrittäjä)

Lisätietoja antavat verotoimistot, eläkevakuutusyhtiöt ja Tilapalvelujen käytännön osalta
Ulla Ala-aho, puh. 08 - 558 42513.